

daně důchodové podle státního závěrečného účtu stoupá. Jako následek hospodářské deprese jest také chápati, že skutečný výnos daně důchodové v letech 1934 a 1935 nedosahuje čísel, která očekávaly rozpočty.

Vzrůst významu daně důchodové v celkovém výnosu přímých daní je patrný z čísel podílu důchodové daně na celkovém výnosu přímých daní. Percentuální podíl výtěžku daně důchodové na výtěžku všech přímých daní se velmi značně pošinul. Tento vývoj začal ovšem ještě před rokem 1918. V r. 1898 činil podíl daně důchodové (tehdy daně z příjmu) na výtěžku všech přímých daní 11.26% a do r. 1913 stoupl již na 19.52%.³³⁾ V r. 1919 činil tento podíl již 29.81% a v r. 1936 dokonce 63.28%. Vidíme tedy, že zákon o přímých daních č. 76/1927 Sb. z. a n., podle kterého se daň důchodová jeví jako daň hlavní, daně výnosové pak jako daně tuto daň doplňující, sankcionoval toliko skutečný vývoj.

JUDR. JAROMÍR BERÁK

O NOVOU ORGANISACI HOSPODÁŘSKÉ SPRÁVY.

Veřejnosti byly předloženy dva zajímavé návrhy, jež se zabývají jedním z nejčasovějších problémů naší doby, otázkou, která je současně ústavní, správní i hospodářskou a jejíž řešení může znamenat počátek nového období: přechod od svobody podnikatelské k jejímu omezování a pak na cestu do neznáma. Neboť organizace hospodářské správy je jen vnější rámec nové hospodářské politiky, bez níž by organizace sama byla torsem, ubohou, neživotnou troskou. Nelze tedy o hospodářské správě mluvit jako o problému samostatném; také nemůže být tento problém řešen od zeleného stolu. Není to jen politický problém, jako snad otázka zemských nebo krajských okresních úřadů politických, ale je to problém také hospodářský, jenž se úzce a přímo dotýká podnikatelských zájmů.

Jeden z předložených návrhů je napsán praktikem, továrníkem Neherou, druhý teoretikem, univ. profesorem Dr. Vl. Vybralem.

Továrník Nehera se zabývá organizací živnostenských podnikatelů, pro niž je základem okres, ačkoliv zásadně připouští, aby okresní obvody byly zaměněny za širší anebo zemské obvody za užší, snad za obvody obchodních komor. Patrně by se to velmi doporučovalo, poněvadž obvody komor tvořily a tvoří — s výjimkou východní Moravy — ideální kraje. Na východní Moravě vzrůst Moravské Ostravy a Zlína změnil podstatně hospodářské těžiště tohoto území.

Základem hospodářské organizace jsou v Neherově návrhu hospodářští náčelníci. Vyřizují hospodářské věci, jež náležejí do úkolů státní správy a jsou ve styku s poradním sborem, vytvořeným pro ně z okresních hospodářských útvarů (společenstevních okres-

³³⁾ Podle vládního návrhu zákona o přímých daních, tisk č. 706, posl. sněm. NSRČ. z r. 1926, str. 203.

ních svazů, okresních skupin živnostenských, obchodnických a průmyslových, okresních zastupitelstev, okresních výborů, okresních hospodářských rad a okresních starostenských sborů). Hierarchicky následuje zemský náčelník, ministerstvo hospodářství a nakonec zákonodárné sbory. Samosprávná organizace má základ v okresní podnikatelské skupině, zemské skupině a ústřední skupině a vedle toho souběžně v hospodářské komoře, která slučuje všechny hospodářské útvary zemského obvodu. Jako poradní sbory fungují okresní sbory pro okresního náčelníka, zemský pro zemského náčelníka, ústřední pro ministerstvo hospodářství a ústřední hospodářská komora pro zákonodárné sbory. V podstatě chce návrh docílit specialisování státní správy v otázkách hospodářských a vytvoření samostatných podnikatelských organizací ve stupnici: okresní, zemský a ústřední. Výjimku činí komory, jež nahraňuje zemská komora hospodářská (ačkoliv autor by patrně neměl námitek proti ponechání komor) a říšská hospodářská komora, jež sdružuje jak ústřední organizace živnostenských podnikatelů, tak také hospodářské komory. Členství v organizacích je povinné a je omezeno na podnikatele. Továrník Nehera předpokládá asi zvláštní zaměstnaneckou organizaci, snad vybudovanou podle podobných principů. Je tedy jeho návrh dosti podobný německému systému; základ jeho návrhu je zdravý. Nová organizace má se budovat z toho a na tom, co již existuje a co si vybojovalo právo na život. Zásadně nemá se nic rušit, jen usměrnit a přepracovat tak, aby organizace vyhovovala zájmům státním i soukromým, a zjednodušit. Ostatně jeho organizace má být připojena organicky na organizaci politickou, t. j. Národní jednoty.

Návrh profesora Dr. Vybrala má na mysli zájmovou stavovskou organizaci. Není úplně jasné, zda tím chce autor tvořit základy stavovského státního zřízení. Navrhuje zřízení krajských komor: zemědělských, živnostenských (patrně řemeslných a maloobchodních — to je nejasné), průmyslových a velkoobchodních, komory práce a komory svobodných povolání. To prakticky znamená rozložení obchodních komor, zrušení zemědělských a živnostenských rad, omezení pravomoci nebo dokonce zrušení (to se v návrhu nepraví) průmyslových, obchodních a řemeslnických útvarů, pokud přesahují oblast krajovou anebo jsou menší. Že jde o omezení organizací živnostenských podnikatelů, je zřejmo z toho, že mají být zřízeny zájmově stavovské okresní výbory a zastoupení v obcích se má dít podle stavovských kurií. (Mimochodem řečeno je mi nejasný návrh, že v městských obcích má být volební právo rozšířeno i na poplatníky, platící jen daň důchodovou.) Krajské komory by se sdružovaly v komory ústřední a event. by bylo možno zřídit i zvláštní komory odborné, jako je peněžní, novinářská atd. Státní rada hospodářská by byla poradním sborem a byli by v ní zástupci shora uvedených komor. Po případě by bylo možno zřídit hospodářsko-kulturní komoru jako zákonodárný sbor. Z jiného článku je zřejmo, že snad autor má později na mysli vybudování korporálního státu.

Profesor Dr. Vybrál boří a rozkládá návrhem dosavadní organizaci, přehlíží vývoj a proudy, jež vedly k dnešnímu stavu a jež se uplatňovaly vedle a často i proti určitým proudům politickým. V tom vidím největší chybu návrhu.

Stavovská organisace a korporální stát.

Je obecným přesvědčením, že Itálie a Německo mají stavovský nebo korporální režim. To je pravda jenom částečně. Oba státy jsou totalitní, t. j. pokládají národ a stát za celek a z tohoto poznatku vyvozují některé důsledky i pro hospodářství a jeho organizaci. Jsou státy, řízenými podle principu vůdcovského, neboť v rukou vůdce je soustředěna veškerá moc, což zajišťuje naprostou jednotnost řízení státu a hospodářství. Rozdíl mezi systémem německým a italským je ovšem značný. Národní socialismus podle Quido Bartolotto vychovává směrem ke straně, fašismus vychovává k národu. To — myslím — je nejsprávnější charakteristika obou režimů.

Fašismus v Itálii buduje již mnoho let korporální zřízení, ale teprve nyní dospívá k vybudování korporálního systému tím, že tvoří jako vrcholný orgán komoru fasci a korporací. Tím se má odstraniti provisorium a nedostatek, který byl řadu let pocítován a který zdržoval úplné včlenění korporací do státního systému. Potíže, se kterými budování korporálního systému bylo spojeno, byly dosti značné, což je také zřejmo z celého vývoje, neboť Itálie prošla vlastně dvojím obdobím. První období bylo syndikátní a druhé korporální. Tyto dvě fáze třeba od sebe ostře odlišovati, i když italská teorie a po ní i někteří zahraniční pozorovatelé fašismu — také u nás — se snaží dokazovati, že fašistické syndikáty a korporace nelze od sebe oddělovati.

Dnešní schema italské hospodářské organisace je tedy následující:

Nejužšími hospodářskými útvary jsou syndikáty (místní, provinční, viceprovinční a event. i národní). Syndikáty jsou s hlediska právního veřejno-právními korporacemi, kdežto korporace italské jsou státními orgány. Syndikáty a jejich vyšší organisace jsou tvořeny odděleně pro zaměstnance a pro zaměstnavatele. Korporace sdružují vrcholné syndikátní organisace zaměstnanců i zaměstnavatelů téhož oboru, a to paritně. Korporací je 22 a z nich je složena národní rada korporací, zřízená při ministerstvu korporací. Vrcholným orgánem je komora fasci a korporací, v níž jsou také zástupci národní rady korporací.

Italský stát je tedy korporálním státem, stačí-li nám pro pojem takového státu skutečnost, že správu částečně vykonávají korporace. Pro pojem pravého korporálního státu je ovšem třeba něčeho více: totiž aby se korporace také zúčastnily na výkonu moci zákonodárné. Ale to v Itálii není možné, poněvadž tam platí vůdcovský systém. Jsou tedy korporace v Itálii v podstatě organisacemi poradními a správními. Vybudování i tohoto korporálního systému trvalo v Itálii poměrně dlouho, poněvadž bylo třeba vytvořiti nové organisace od základu; ty, které existovaly, většinou totiž nevyhovovaly.

Jinak je tomu v Německu, kde bylo použito poměrně dobře vybudovaných organisací živnostenských podnikatelů. Tam je vrcholným úřadem pro organisace živnostenských podnikatelů říšské a pruské ministerstvo hospodářství, ale t. zv. Reichsnährstand a

Reichskulturkammer jsou podrobeny jiným ministerstvům. Pro Reichsnährstand je příslušné ministerstvo výživy a zemědělství, pro Reichskulturkammer říšské ministerstvo pro národní osvětu a propagandu, kdežto Deutsche Arbeitsfront je organizace, která je připojena přímo na národně-socialistickou stranu. To vyplývá z různých, jež je dána historickým vývojem, a odlišnou ideologií německého národního socialismu. (Je zajímavé, že Deutsche Arbeitsfront má úřadovnu při říšské hospodářské komoře.) V Německu se sice původně mluvilo o stavovském režimu a dokonce se i v základních ustanoveních o příští hospodářské organizaci Německa naznačovalo vybudování korporálního režimu; dnes však němečtí teoretikové i praktikové zdůrazňují, že rozdílnost organizační formy nemá vlivu na jednotnou hospodářskou politiku, poněvadž tato je řízena s jednoho místa, v ů d c e m.

V Česko-Slovensku nemůžeme plně použít ani německého, ani italského vzoru již proto, že u nás není vůdcovského režimu. To však neznamena, že bychom nemohli převzít některé prvky organizační, při čemž bychom ovšem musili pečovat o to, aby se zástupci zreorganisované hospodářské samosprávy účastnili také na výkonu moci zákonodárné. Budující hospodářskou samosprávu, můžeme vzít za základ německý postup, za předpokladu ovšem, že nová organizace bude vybudována co nejjednodušeji. Tu bychom mohli pak použít buď řešení stavovského — jímž rozumíme organizační vybudování zájmových skupin a jejich účast na vedení státu, při čemž by jednotlivé skupiny zůstaly samostatné jako v Německu — anebo řešení korporálního, které je v podstatě založeno na totožnosti zájmů zaměstnavatelů a zaměstnanců v jednotlivých oborech.

Je pak další otázkou, jak by se zúčastnily tyto skupiny na výkonu moci zákonodárné, zda tím, že by vysílaly část zástupců do parlamentu (což by bylo nejjednodušší), anebo že by senát byl přeměněn na senát hospodářský. V každém případě by ovšem bylo nutno, aby souběžně s reorganizací hospodářské samosprávy byla provedena také reorganizace správy veřejné. Na rozdíl od návrhu továrníka Nehery však soudím, že v nižších instancích nemá být správa hospodářská oddělena od politické, ale že pokud se týče ústředních úřadů, má být hospodářská agenda soustředěna v Nejvyšším úřadě hospodářském, který by stanovil směrnice hospodářské politiky a zajišťoval její jednotný výkon ve státě. Kdybychom vybu- dovali takovou organizaci, zbývalo by nám ještě zařadit obchodní komory.

Obchodní komory.

V polovici minulého století byly komory jediným spojovacím článkem mezi podnikateli, vládou a státní správou. Byly to instituce, jež zčásti hájily zájmy interesentů, zčásti vystupovaly jako orgány veřejné správy. Poněvadž v této době nebylo odborových organizací (anebo byly tyto organizace bezvýznamné), získaly komory vliv, jež také dovedly velmi dobře uplatňovati. Při tom se ovšem často střetly s představiteli vládní politiky. Brněnské komoře se stalo hned na

počátku jejího trvání, že ji vláda vyzvala, aby podala dobrozdání k reformě živnostenského řádu (to bylo před rokem 1859), ale současně byla varována, aby také zanechala spekulativních úvah, poněvadž brněnská komora se tehdy zabývala reformou živnostenského řádu s hlediska širšího — a vládě nemilého — nebylo hledisko vládní.

Dějiny obchodních komor jsou vůbec dějinami bojů o uplatňování určitých hospodářských zásad, bojem, který byl bojován částečně proti politice vládní, částečně proti přílišnému radikalismu ve vlastních řadách. Boj na dvě fronty jim vyvolal mnoho nepřátelství, ale nakonec se všichni přátelé i nepřátelé vždy opět sešli na základně, kterou budovaly komory. Měly tedy komory dvě duše: jednu, která mluvila pro stát, a druhou, která mluvila pro zájemce, ale v tom právě bylo tajemství jejich úspěchu, pokud dovedly vyrovnávati objektivně rozpory a vystupovati jako nestranný soudce. Dlouholetá tradice, zkušenosti a jejich oddanost určitým hospodářským myšlenkám učinila z nich uznávané mluvčí živnostenských podnikatelů; mnohé se proto staly typickými pro určitý hospodářský směr. Brněnská komora byla až do nedávna pověstná liberalismem, k němuž ji vedly zájmy silného vlnařského průmyslu. Tímto způsobem se uplatňoval vliv krajových (regionálních) prvků na celostátní politiku.

Z toho se po válce mnoho změnilo. Demokratický režim přinesl k nám nové formy bojů o účast na veřejném životě v politice a hospodářství, bojů, které se často přičily nejprimitivnějším zásadám nestrannosti. Ve všech institucích, nejen v komorách, vzplanul boj o nadvládu, v němž střídavě vítězily ty nebo ony proudy. Žádná instituce — ať dobrovolná nebo nedobrovolná — nemůže tvrditi, že se těmito bojům úplně vyhnula; nejméně to ovšem mohou tvrditi ony, které byly pod přímým vlivem stranicko-politických vlád, jež rozdělovaly podíl na moci a hmotném prospěchu. To postihlo i komory, ale právě komory to byly, které se nevzdaly a které proti tomuto režimu bojovaly. Bilance boje je uspokojivá. Většina komor se ubránila a některé komory neváhaly veřejně odsuzovati stranicko-politický režim, přispívajíce tak kladně k ujasnění problémů hospodářských a politických. Vliv těchto komor na veřejné mínění nesmí být podceňován, protože ony přispěly k tomu, aby proniklo vědomí o nutnosti celonárodní politiky.

Zatím co komory sváděly boj o základy hospodářské politiky, rostly odborové organizace průmyslové, obchodní a řemeslnické. Všechny tyto útvary se snažily vybudovati úplnou organizaci od místní až k ústřední, což se podařilo nejlépe průmyslu, nejméně obchodu a řemeslu. Moc a síla organizací rostla s jejich centralisací. Staly se nespornými mluvčími vlastních oborů a stát se na ně v době, kdy se hospodářství stalo nesmírně složitým a vyžadovalo mimořádných administrativních opatření, obracel rostoucí měrou. Komory ovšem zůstaly tím, čím byly, t. j. zprostředkovatelem mezi třemi podnikatelskými složkami a ochráncem krajových zájmů. Zůstaly krajovými útvary, budovanými horizontálně; střežily si žárlivě autonomii proti pokusům o její omezení opomíjením nebo přímými zásahy veřejné správy a hájily ji i proti snahám o zcentralisování

komorní agendy. Myslím, že tento odpor rozhodl o jejich vývoji. Nevzdaly se původního regionálního úkolu, ale částečně zasahovaly i do otázek celostátních, sdružující a vyřizující určité otázky společně. Ústředna komor zůstala však volným sdružením, kterému v podstatě náleží úkol býti spojovacím článkem mezi úřady a komorami, obstarávati informace a rozdělovati pracovní materiál. Materiálně nezasahuje do vlastního vyřizování.

V takové situaci zastihly komory nové poměry. V té době však v Itálii a v Německu otázka komor byla již rozřešena.

V Itálii byly zřízeny prostým přejmenováním komor provinciální hospodářské rady jako poradní sbory, složené ze zaměstnavatelů a zaměstnanců z oboru průmyslového, obchodního, živnostenského, řemeslnického i zemědělského podnikání a za účasti zástupců veřejné správy. Byl jim dán široký obsah působnosti, daleko širší, než může instituce takového rázu unést. Tím si snad také vysvětlíme, proč provinční rady hospodářské v Itálii nepronikly a zůstaly pozadu za organisacemi syndikátními. Je to dokladem toho, že i přemíra práv a kompetencí může oslabiti význam organisace.

V Německu bylo tomu poněkud jinak. Komory zůstaly; Německo se omezilo pouze na usměrnění činnosti komor i odborových organisací tak, aby se jejich agenda navzájem nekřížila (což je možno docílit jen do určité míry), a postaralo se o to, aby komory byly řádně včleněny do organizačního hospodářského systému.

Dnes možno obecně konstatovati, že přes tuto stabilisaci agenda komor podstatně vzrostla, ovšem právě v oněch oborech, kde komory plní úkoly veřejné správy. To souvisí s ohromným vzrůstem administrativní agendy v hospodářském životě.

Situace našich komor je obdobná německé, takže i u nás by se doporučovalo usměrniti hospodářské organisace v poměru ke komorám tak, aby byla zajištěna rozumná spolupráce dole i v nejvyšších organizačních útvarech. Roztříštěnost práce v hospodářských otázkách, jež jsou všem hospodářským útvarům společné, je někdy podivuhodná, jak se to nejzřejměji projevuje v obchodní politice. Není nic přirozenějšího, než aby zemědělské rady, průmyslové organisace a obchodní komory vytvořily společný obchodně-politický výbor a z něho podávaly vládě návrhy, zpracované podle názoru všech tří skupin. Není také nic nutnějšího, než aby vývozní služba těchto organisací splynula s vývozní službou Exportního ústavu. Ale u nás naráží řešení i takových dílčích problémů na nečekané překážky.

Zařadění komor do tohoto systému hospodářské samosprávy by si ovšem také vyžádalo definitivního vyřešení problému ústředny komor. Budou-li totiž komory trvati na autonomii (což je v jejich zájmu jakožto krajových institucí) a ztratí-li — což bude asi důsledek politického vývoje — část kontaktu s komorami na Slovensku, které v určitých věcech jsou odkázány na ministerstvo hospodářství v Bratislavě, bude nutno znovu uvažovati o této věci. To tím spíše, kdyby došlo po německém vzoru k vytvoření zemských hospodářských komor, jež by byly v zemích českých jen dvě: pražská a

brněnská. Bylo by ovšem možno uvažovati i o vybudování ústředny, ale to je problém, který by vyžadoval zvláštní úvahy, protože by znamenal novou orientaci od regionalismu k centralismu.

Jinak se komory musí postarati samy o upozorňování veřejnosti na důležitost komorní instituce a na činnost, která by musila být vykonávána, i kdyby komor nebylo. Musí také pečovati o zmodernisování provozu, neboť i tímto způsobem musí stát v čele živnostenského podnikání.

Návrh továrníka Nehery je dobrým základem k diskusi o velkém problému organizace hospodářské výstavby, až ovšem na některé drobnosti, na něž jsem upozornil. Naše odborová organizace dospěla onoho stupně, kdy potřebuje usměrnění bez ohledu na to, chceme-li vybudovati stát stavovský či korporativní anebo jen hospodářskou samosprávu. V každém případě by bylo nutno odborové organizace budovati jako organizace vertikální a komory jako organizace krajové. Tím by pak byly dány také předpoklady rozdělení práce mezi oběma. Taková organizace by pak ovšem potřebovala ústřední organizace hospodářské; přes zdánlivou složitost by se docílilo ve skutečnosti zjednodušení, poněvadž řada útvarů by odpadla, činnost by byla usměrněna a soustředěna v jednom středisku, ze kterého by patrně pak vzešly a uplatnily se také snahy o účast hospodářských složek na výkonu moci zákonodárné.

DR. JINDŘICH MAYER, BRNO.

ŠVÝCARSKÉ PENĚŽNICTVÍ.

Jeho povaha, rozsah a složení.

Otázky hospodářské byly v poslední době zatlačovány do pozadí rychle se vyvíjejícími událostmi v zahraniční i vnitřní politice. Nyní, po částečném vyřešení problémů zahraničně politických a po stanovení našich nových hranic, je nutno se vši rázností, odhodlaností a důsledností řešiti nejen všechny dosavadní běžné hospodářské otázky, ale i ty, které vznikají z nynějších politických a hospodářských událostí.

Zvláštní péči je nutno věnovati peněžnímu a kapitálovému trhu, zkoumati, zda se dosavadní zákonitá opatření osvědčila, a potřebnými dalšími opatřeními pracovati k tomu, aby podmínky na peněžním a kapitálovém trhu co nejvíce umožňovaly a podporovaly soukromé hospodářské podnikání, které je a bude v našem státě nejdůležitějším hospodářským činitelem. Na další vývoj peněžního a kapitálového trhu bude také působiti značný odliv kapitálů z Evropy do Ameriky. Tento útěk kapitálů vlivem posledních politických událostí je největší ze Švýcar, kde byl dosud poměrně nejvíce nashromážděn mezinárodní kapitál.

Aktuální význam má proto i nyní pojednání o švýcarském peněžnictví za rok 1937, jež na základě rozsáhlého číselného materiálu vydala Švýcarská národní banka. Z tohoto pojednání jsou patrné rozvoj a struktura švýcarských peněžních ústavů a situace na peněžním a kapitálovém trhu ve Švýcarech v posledních letech. V obchodní činnosti bank se pak odrážejí rozmanité změny švýcarského hospodářského života.